

چالش‌های بومی‌گزینی در آزمون سراسری آموزش عالی ایران^۱

احسان جمالی^۲
رقبه باقی یزدل^۳

چکیده

هدف از مقاله حاضر بررسی چالش‌های بومی‌گزینی در آزمون سراسری می‌باشد. روش تحقیق، کمی و از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی است. شاخص‌های مربوط به هر یک از ابعاد بر اساس مصاحبه و بررسی سوابق قبلی تعیین و پرسشنامه نهایی تدوین شد. پرسشنامه نهایی بین افراد جامعه پژوهش شامل چهار گروه معاونین آموزشی، معاونین دانشجویی، حراست دانشگاه‌های دولتی تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مدیران مرتبط با موضوع بومی‌گزینی در شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم و سازمان سنجش توزیع و اطلاعات جمع‌آوری شد. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی (تحلیل عاملی و تحلیل واریانس) صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد مهم‌ترین چالش‌های بومی‌گزینی به ترتیب در بعد آموزشی، بعد فرهنگی-خانوادگی، بعد اجتماعی و بعد اقتصادی می‌باشد و مهم‌ترین شاخص در بعد آموزشی، کاهش دسترسی دانشجویان نخبه به دانشگاه‌های برتر و اساتید برجسته می‌باشد. در مجموع ۵۳/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان بیشترین میزان مخالفت را در بعد آموزشی طرح مذکور داشته‌اند، به طوری که معاونین آموزشی با ۶۱/۵ درصد بیشترین میزان مخالفت را دارا می‌باشند. همچنین تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه گروه‌های مورد

۱. پژوهش حاضر، برگرفته از طرح پژوهشی «بومی‌گزینی در آزمون سراسری: دیدگاه‌ها و چالش‌ها» می‌باشد که با حمایت سازمان سنجش آموزش کشور در سال ۱۳۹۵ به انجام رسیده است.

۲. استادیار سازمان سنجش آموزش کشور، تهران، ایران؛ مسئول مکاتبه، پست الکترونیک: ehsanjamali@gmail.com

۳. کارشناس ارشد سازمان سنجش آموزش کشور، تهران، ایران، پست الکترونیک: baghiyazdel@gmail.com

بررسی در ابعاد آموزشی و فرهنگی - خانوادگی مشاهده شد و در سایر ابعاد اختلاف معناداری بین دیدگاه گروه‌ها وجود ندارد.

واژگان کلیدی:

آموزش عالی، آزمون سراسری، پذیرش دانشجوی، بومی‌گزینی.

مقدمه و بیان مسأله

ورود به آموزش عالی نه تنها در ایران بلکه در تمامی کشورهای دنیا مسئله‌ای مهم و سرنوشت‌ساز محسوب می‌شود، چراکه برای موفقیت در این آزمون و کسب رتبه و موقعیت دانشگاهی بهتر، از سوی داوطلبان و خانواده‌های آنان تلاش‌های همه جانبه صورت می‌گیرد. از آنجاکه رسالت خطیر آموزش عالی تولید دانش و تربیت نیروی انسانی ماهر برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است لذا شایسته است که افراد اصلح برای ورود به آموزش عالی پذیرش شوند و با توجه به اینکه قابلیت‌ها و توانایی‌های داوطلبان ورود به آموزش عالی بر کیفیت و کارایی درونی برنامه‌های آموزشی عرضه شده، تأثیر می‌گذارد، بنابراین پذیرش مستعدترین دانشجویان امری ضروری است.

بررسی روند تغییر و تحولات آموزش عالی نشان می‌دهد که مسئله سنجش و پذیرش داوطلبان همواره دستخوش تغییرات بوده تا این فرایند بهبودیافته و از این طریق دستیابی به اهداف اصلی آموزش (تربیت نیروی انسانی شایسته و تولید علم و دانش) امکان‌پذیر شود. اگرچه در طی این سال‌ها سیاست‌های گزینش داوطلبان در حال تغییر بوده است اما همواره سعی بر آن بوده تا به اقتضای شرایط و سیاست‌های کلی کشور، شرایط و ضوابط گزینش داوطلبان به گونه‌ای تنظیم شوند که با انتخابی درست و سنجیده شایسته‌ترین فرد انتخاب گردد. سنجش و پذیرش در آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تابع شرایط، ضوابط و مقرراتی است که توسط مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی و ... تصویب و ابلاغ می‌شود. از جمله این قوانین طرح گزینش بومی است که در سال ۱۳۶۶ توسط کمیته مطالعات و برنامه‌ریزی آزمون سراسری^۱ مصوب و با فراز و نشیب‌هایی تاکنون اجرا شده است.

این طرح با توجه به توسعه دانشگاه‌ها از نظر کمی و کیفی در کل کشور و از طرفی وجود مشکلات برای دانشجویان غیربومی (نظیر مشکل کمبود خوابگاه، دوری از خانواده و مشکلات اقتصادی) و کمبود نیروی متخصص در شهرهای کوچک مطرح شده است. به‌طورکلی مشکلات دانشجویان، دانشگاه و مناطق محروم سه

^۱ کمیته مطالعه و برنامه‌ریزی آزمون سراسری از کمیته‌های مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

دلیل عمده ایجاد طرح بومی گزینی ذکر شده‌اند و بر این اساس طرح مذکور با اهداف زیر مصوب و اجرا شده است (خدایی، ۱۳۷۸):

۱. کاهش مشکلات اقامتی و معیشتی دانشجویان (نظیر مشکل کمبود خوابگاه، افت تحصیلی ناشی از دوری خانواده و مشکلات اقتصادی)؛

۲. کاهش مهاجرت‌های درون کشوری؛

۳. تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز مناطق مختلف کشور؛

۴. هدایت بیشتر پذیرفته‌شدگان آزمون سراسری به رشته‌های مورد علاقه در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی واقع در مناطق بومی؛

۵. امکان قبولی بیشتر در رشته‌های بومی؛

۶. بستر سازی مناسب را فراهم آورد تا با جذب نخبه‌ها داخل استان‌های محل سکونت، باعث ارتقای بیش از پیش سطح کیفی دانشگاه‌های آن استان شوند و رقابت علمی واقعی بین دانشگاه‌ها در کل کشور را فراهم آورده و از تجمیع دانشجویان برتر در یک یا چند دانشگاه خاص جلوگیری نماید.

بر اساس این طرح نحوه پذیرش دانشجو در تمامی رشته‌های آزمون سراسری به صورت کشوری یا بومی می‌باشد که بر اساس میزان ظرفیت و توزیع این رشته‌ها در استان، قطب یا نواحی کشور نوع پذیرش بومی هر رشته تعیین می‌شود و بخش عمده ظرفیت در هر رشته بومی به داوطلبان بومی و مابقی به سایر داوطلبان غیربومی اختصاص می‌یابد.

با عنایت به مطالب مذکور و نظر به اینکه گزینش بومی در برخی از رشته‌ها و دانشگاه‌ها امتیازات خاصی را برای داوطلبان آن کد رشته‌ها فراهم نموده و شانس قبولی آن‌ها را افزایش می‌دهد و از طرف دیگر موجب می‌شود تا داوطلبان با وضعیت علمی بهتر دسترسی کمتری به رشته محل‌های مورد اقبال داشته باشند، بررسی فرایند گزینش بومی و نحوه اعمال آن امری مهم و ضروری می‌باشد. از دگر سو بومی گزینی با حدود ۳۰ سال اجرا همه‌ساله با تغییراتی همراه بوده است که این مسئله خود ضرورت بررسی آن را بیشتر نمایان می‌سازد. شایان ذکر است با توجه به اینکه تاکنون در کشور مطالعه‌ای جامع در این زمینه صورت نپذیرفته است، نتایج این بررسی می‌تواند مشکلات و معضلات آموزش عالی را در بخش پذیرش بومی داوطلبان مشخص سازد تا دست‌اندرکاران این بخش با دید عمیق‌تری بتوانند در این خصوص برنامه‌ریزی نمایند. همچنین نظر به اینکه پذیرش به شیوه بومی گزینی مختص ایران است، در بررسی پژوهش‌های خارج از کشور نیز مطالعه‌ای در این خصوص یافت نشد. هرچند در برخی از کشورها بنا به دلایل مختلف امتیازاتی برای داوطلبان در نظر گرفته می‌شود که از این جمله می‌توان به کاهش هزینه‌های پرداخت در صورت قبولی در بوم و یا دریافت تسهیلاتی

ویژه در قبال قبول برخی تعهدات اشاره نمود که موارد مذکور وجه تشابهی با شیوه گزینش بومی در کشور ما ندارند.

از طرف دیگر هر طرحی بعد از طراحی و پیاده‌سازی نیاز به بازخورد، ارزیابی و تعیین میزان اثربخشی نتایج دارد. هدف اصلی پژوهش حاضر نیز بررسی چالش‌های موجود در خصوص بومی‌گزینی در آزمون سراسری است. لذا در این راستا به منظور شناسایی چالش‌های موجود و به منظور بررسی دیدگاه افراد ذی‌صلاح^۱ آموزش عالی در این زمینه تلاش شد که چالش‌ها، پیامدهای مثبت و منفی، معایب و محاسن این طرح مورد کنکاش قرار گیرد. تا به جای بحث‌های اجتماعی و سیاسی در خصوص ادامه اجرای طرح بومی‌گزینی در مجامع مختلف به نتایج یافته‌های برآمده از تحقیق زمینه‌یابی و میدانی اکتفا گردد. نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی مورداستفاده قرار گیرد.

ادبیات پژوهش

دانشگاه‌ها مراکز تولید علم هستند و بر تمامی ابعاد پیشرفت یک جامعه تأثیرگذارند لذا توسعه این نظام در هر برنامه علمی باید مدنظر قرار گیرد. عوامل بسیاری می‌توانند بر عملکرد و بازده دانشگاه‌ها تأثیرگذار باشند که در این بین چگونگی سنجش و پذیرش داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از مهم‌ترین دروندادها بشمار می‌روند. این فرایند در کشور ما توسط سازمان سنجش آموزش کشور و با توجه به قوانین سهمیه‌بندی، تأثیر سوابق تحصیلی، بومی‌گزینی و ... صورت می‌پذیرد که در این فرایند رویکرد گزینش بومی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

همان‌طور که پیش‌ازین ذکر شد تاکنون پژوهش‌های چندانی در خصوص بررسی گزینش بومی داوطلبان از ابعاد گوناگون صورت نپذیرفته است. همچنین از جمله انتقاداتی که صاحب‌نظران و برخی از مدیران دانشگاه‌ها نسبت به اجرای طرح بومی‌گزینی مطرح نموده‌اند، مربوط به دانشگاه‌های بزرگ و مهم کشور است که در حال حاضر در کلان‌شهرها احداث شده‌اند و اعتبار علمی و امکانات آموزشی، رفاهی و صنفی آن‌ها با دانشگاه‌های تازه تأسیس شهرستان‌ها قابل‌مقایسه نیست و این به‌نوعی نابرابری آموزشی را در بر خواهد داشت. ضمن آنکه برخی نیز بر این باورند که بومی‌گزینی در پذیرش دانشجویان، باعث افزایش فاصله بین مرکز و پیرامون کشور و موجب تنش بین آن‌ها می‌شود و این به‌نوبه خود انسجام ملی را تهدید می‌کند (فکوهی، ۱۳۸۹). پیش از بیان

۱. معاونین آموزشی، دانشجویی و حراست دانشگاه‌های دولتی تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مدیران مرتبط با موضوع بومی‌گزینی در شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم و سازمان سنجش آموزش کشور.

پیشینه پژوهش مروری مختصر از تاریخچه گزینش بومی در آزمون سراسری به صورت خلاصه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: تاریخچه طرح بومی گزینی در آزمون سراسری

شرح	تاریخ ارائه طرح
باهداف هدایت بیشتر پذیرفته شدگان آزمون سراسری به رشته های موردعلاقه در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی واقع در نواحی بومی آنان و کاهش مشکلات دانشجویان غیربومی و رفع کمبود نیروی متخصص در شهرهای کوچک	سال ۱۳۶۶ ارائه طرح اولیه گزینش بومی - جلسه مورخ ۶۶/۹/۲۶ کمیته مطالعه و برنامه ریزی آزمون سراسری
طرح گزینش بومی مورد بازبینی قرار گرفت و مقرر گردید، هر نوع امتیازی که به داوطلبان دارای سهمیه منطقه یک، دو، سه و نهادهای داده می شود صرفاً در ناحیه بومی داوطلب منظور شود.	سال ۱۳۶۸ - جلسه مورخ ۶۸/۸/۴ کمیته مذکور
طرح گزینش بومی آزمون سراسری که از طرف سازمان سنجش آموزش کشور پیشنهاد گردیده بود، به تصویب رسید. بر اساس طرح مصوب، کشور به سه منطقه شهرهای بسیار برخوردار، برخوردار و کم برخوردار تقسیم شد و ظرفیت دوره های مختلف نیز به نسبت جمعیت این مناطق تقسیم شد.	سال ۱۳۶۹ - در دویت و سیزدهمین جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۶۹/۲/۱۱
تغییراتی در گزینش بومی از قبیل میزان پذیرش بومی، حدنصاب لازم جهت پذیرفته شدگان بومی (۸۵ درصد گزینش بومی) و نوع گزینش بومی رشته ها در نظر گرفته شد.	سال ۱۳۷۹ - سی و هفتمین جلسه مورخ ۷۹/۴/۲ کمیته مطالعه و برنامه ریزی آزمون سراسری
مقرر گردید نیمی از ظرفیت اختصاصی رزمندگان که توسط آنها تکمیل نمی شود و تا سال ۱۳۸۵ به داوطلبان آزاد اختصاص می یافت، به داوطلبان بومی و مابقی به داوطلبان آزاد اختصاص یابد تا بدین ترتیب میزان پذیرش بومی افزایش یابد.	سال ۱۳۸۶ در پنجاه و دومین جلسه کمیته مطالعه و برنامه ریزی آزمون سراسری مورخ ۸۶/۴/۳
مقرر گردید که حداقل ۶۵ درصد از حجم پذیرش دانشجو در رشته های دوره روزانه به صورت بومی استانی انجام شود.	سال ۱۳۸۷ - جلسه ۶۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۸۷/۵/۱
مقرر گردید، میزان پذیرش بومی در برخی از رشته های پر متقاضی که دید بومی در آنها کم است تقلیل و تعدیل یابد. از سال ۱۳۸۸ به بعد در نحوه گزینش بومی داوطلبان آزمون سراسری تغییری صورت نپذیرفته است.	سال ۱۳۸۸ - در جلسه مورخ ۸۸/۲/۱۵

نتایج حاصل از پژوهش بذرافشان (۱۳۹۰) با عنوان «بررسی دیدگاه مدیران، کارشناسان و دانشجویان نسبت به طرح بومی گزینی پذیرش دانشجو در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی کشور» نشان می دهد که از دیدگاه معاونان دانشجویی و فرهنگی، مدیران کل فرهنگی و دانشجویی دانشگاه ها و کارشناسان آموزشی، دانشجویی - رفاهی و فرهنگی دانشگاه های موردبررسی، اجرای طرح بومی گزینی می تواند؛ باعث کاهش مشکلات معیشتی و اقتصادی دانشجو، خانواده دانشجویان و دانشگاه شود. از دیدگاه مدیران و کارشناسان در دانشگاه های

موردبررسی، پذیرش بومی دانشجویان، به تقویت بعد ساختاری- مدیریتی دانشگاه‌ها کمک کرده و مشکلات عاطفی- روانی دانشجویان را کاهش می‌دهد؛ اما اجرای این طرح نمی‌تواند به تقویت بعد علمی- آموزشی دانشجویان کمک کند و از دیدگاه معاونان دانشجویی و فرهنگی، مدیران کل فرهنگی و دانشجویی دانشگاه‌ها و کارشناسان آموزشی، دانشجویی- رفاهی و فرهنگی دانشگاه‌های موردبررسی، اجرای طرح بومی‌گزینی نمی‌تواند به تقویت ابعاد فرهنگی- اجتماعی دانشجویان و دانشگاه کمک کند.

یافته‌های پژوهش باقری‌خواه عارفی و جمالی (۱۳۹۰) تحت عنوان «وضعیت پذیرش دانشجو در آموزش عالی ایران از دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، اعضای هیئت‌علمی سازمان سنجش و مسئولین ذی‌ربط آموزش عالی»، نشان داد بر اساس دیدگاه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان، وجود برخی سهمیه‌ها موجب بروز مشکلات عدیده‌ای از جمله ناراحتی و رنجش دانشجویان، عدم هماهنگی آن‌ها در کلاس‌های درس و ... است، لذا ادغام این سهمیه‌ها باهم یا اعمال آن‌ها به‌صورت ظرفیتی اضافی در آزمون سراسری موجب رفع مشکلات و نگرانی‌ها خواهد بود. از طرف دیگر سه جامعه مسئولان، اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان به ترکیبی از آزمون متمرکز و سوابق تحصیلی در آزمون سراسری تأکید داشته‌اند.

به نظر کریمی (۱۳۹۰) یکی از شیوه‌های ساختاری ایجاد و تحکیم همبستگی اجتماعی تمهید شرایط ادغام و تقویت پیوندهای اجتماعی است که به روش‌های گوناگون مثل سکونت در محله‌های مشترک، ازدواج‌های بین گروهی، زندگی مشترک در محیط‌های درسی، تفریح و ... میسر است تا از راه تشدید ارتباطات و تماس‌ها، آگاهی از دیگر گروه‌ها افزایش یافته، فاصله اجتماعی کاهش یابد و در مقابل پیوندهای مشترک فزونی گیرد. اگر از این منظر به شیوه جذب بومی‌گزینی نظام آموزش عالی کنونی ایران نگریسته شود می‌توان گفت که این شیوه در راستای تقویت ارتباطات بین قومی نیست، فاصله اجتماعی بین اعضای گروه‌های قومی را تضعیف نمی‌کند، فرایند ادغام اجتماعی را تسهیل نمی‌کند و به انباشت سرمایه اجتماعی مدد نمی‌رساند.

مهرعلی‌زاده، رجبی معماری و الهام‌پور (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «آسیب‌شناسی سیاست بومی‌گزینی در کنکور (تحلیل محتوای سایت‌های اینترنتی و رسانه‌های عمومی کشور)» بیان داشتند که اهداف طرح بومی‌گزینی یعنی توسعه کمی و متوازن آموزش و به تبع آن رشد همگون کشور موردانتقاد قرار گرفته است. در این زمینه در نظر نگرفتن استعدادهای افراد و محصور شدن در فضای تنگ بومی از آسیب‌های این طرح است. علاوه بر آن، این طرح به چهار مقوله اصلی سرمایه اجتماعی (عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی) بی‌توجه است. به‌زعم طراحان می‌توان با کاهش هزینه‌های دولت در زمینه ساخت خوابگاه و امکانات رفاهی و همچنین بالا بردن میزان نیروی انسانی کارآمد متناسب با نیاز منطقه به توسعه سرمایه انسانی کمک کرد (درواقع کاهش هزینه ساخت امکانات رفاهی صرف تأمین مهارت‌ها می‌شود)؛ اما در

عمل به دلیل عدم تعادل های کنونی آموزش عالی کشور این امر منجر به تضعیف سرمایه کیفی انسانی و همچنین سرمایه اجتماعی به معنای عام آن می شود.

از جمله انتقادات دیگری که اخیراً توسط معاونان آموزشی دانشگاه ها به اجرای طرح مذکور وارد شده است، افزایش پذیرش دانشجو بدون توجه به امکانات سخت افزاری و نرم افزاری دانشگاه های تازه تأسیس و پایین آمدن کیفیت آموزشی در این دانشگاه ها می باشد.

با عنایت به مطالب مذکور و بررسی اهداف دست اندرکاران آموزش عالی از اجرای طرح بومی گزینی و همچنین مرور اجمالی دیدگاه های موافقان و مخالفان اجرای این طرح، پژوهش حاضر با بررسی وضعیت فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و کارکردی به شناسایی فرصت ها و چالش های موجود در این خصوص می پردازد تا ضمن پاسخگویی به سؤالات تحقیق، چالش های وضعیت موجود اجرای طرح بومی گزینی را از دیدگاه گروه های مذکور مورد بررسی قرار دهد.

سؤالات پژوهش

بر اساس بررسی پیشینه پژوهش و نقاط قوت و ضعف مطرح شده در خصوص بومی گزینی در آزمون سراسری، در مقاله حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالات ذیل می باشیم:

۱. ابعاد چالش های موجود در خصوص بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی چگونه است؟
۲. آیا تفاوت معنی داری بین دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی - گزینی وجود دارد؟
۳. آیا تفاوت معنی داری بین دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی - گزینی وجود دارد؟
۴. آیا تفاوت معنی داری بین دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی - خانوادگی طرح بومی گزینی وجود دارد؟
۵. آیا تفاوت معنی داری بین دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی - گزینی وجود دارد؟
۶. محاسن شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی چیست؟
۷. معایب شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی چیست؟
۸. از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی سایر ملاک هایی که باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ گردد چیست؟

۹. پیشنهادهای افراد ذیصلاح آموزش عالی در خصوص بهبود شیوه فعلی بومی‌گزینی در آزمون سراسری چیست؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر باهدف بررسی دیدگاه افراد ذیصلاح نسبت به طرح بومی‌گزینی در پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور انجام شد. در این پژوهش ابتدا دیدگاه افراد مذکور پیرامون ابعاد مختلف طرح بومی‌گزینی، توصیف و سپس مورد تحلیل قرار گرفت. این تحقیق از حیث روش، تحقیق کمی و از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی به شمار می‌رود. تحقیقات توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن توصیف شرایط یا پدیده‌های موردبررسی است. اجرای تحقیق توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری‌دادن به فرایند تصمیم‌گیری باشد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۶).

در پژوهش حاضر از طریق طراحی شاخص‌های مربوط، به بررسی تأثیر بومی‌گزینی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و سیاسی جامعه به صورت پرسشنامه پرداخته شده است، همچنین دیدگاه افراد ذیصلاح نیز در این زمینه بررسی و مقایسه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی (تحلیل عاملی و تحلیل واریانس) صورت پذیرفته است. تمامی تحلیل‌ها با کمک دو نرم‌افزار SPSS ۲۲ و LISREL ۸.۷۲ انجام شده است. ابزار پژوهش حاضر یک پرسشنامه محقق ساخته، جهت بررسی دیدگاه‌ها و چالش‌های بومی‌گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه معاونین آموزشی، دانشجویی و حراست دانشگاه‌های دولتی و مدیران مرتبط با موضوع بومی‌گزینی شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم و سازمان سنجش بود. فرایند کار به این ترتیب بود که ابتدا ۱۵ مورد پرسشنامه بین افراد ذیصلاح پخش شد. تحلیل محتوای هر یک از پرسشنامه‌های به دست آمده از مرحله اول به واسطه سه داور صورت پذیرفت و مواردی که از تحلیل محتوا به دست آمده بودند و مورد توافق هر سه داور بودند انتخاب شدند. بعد از انتخاب شاخصه‌های موردنظر پرسشنامه اولیه طراحی شده و بعد از بررسی روایی صوری و محتوایی، جهت اظهارنظر در اختیار افراد ذیصلاح قرار گرفت. در مرحله نهایی پرسشنامه طراحی شده روی گروه هدف اجرا شد. همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه مورد استفاده از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه بومی‌گزینی برای کل پرسشنامه ۰/۹۶ و برای هر یک از خرده مقیاس‌های آموزشی، اجتماعی، فرهنگی- خانوادگی و اقتصادی به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۸۴، ۰/۸۴ و ۰/۸۷ برآورد شده است. همچنین جامعه در نظر گرفته شده در این پژوهش کلیه معاونین آموزشی، دانشجویی و حراست دانشگاه‌های دولتی تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مدیران مرتبط با موضوع بومی‌گزینی در شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم و سازمان سنجش می‌باشد. حدود ۳۶۰ پرسشنامه برای معاونین آموزشی، دانشجویی و حراست حدود ۱۲۰ دانشگاه دولتی

چالش های بومی گزینی در آزمون سراسری آموزش عالی ایران.../ ۹

تابع وزارت علوم ارسال شد. از بین ۳۶۰ پرسشنامه توزیع شده، ۷۰ پرسشنامه از سوی معاونین آموزشی، ۶۳ پرسشنامه از سوی معاونین دانشجویی و ۵۴ پرسشنامه از سوی حراست دانشگاهها تکمیل و عودت داده شد. از تعداد ۱۰۰ پرسشنامه ارسال شده برای مدیران ۴۱ پرسشنامه تکمیل و دریافت شد. به طور کلی از ۴۶۰ پرسشنامه توزیع شده بین افراد جامعه پژوهش در نهایت ۲۴۱ پرسشنامه تکمیل شده مورد استفاده و بررسی قرار گرفتند.

یافته ها

پرسشنامه مربوطه در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی توزیع شد و از این تعداد، ۲۴۱ نفر نسبت به پاسخگویی اقدام نمودند. اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ-دهندگان در جداول ۲ و ۳ ارائه شده است. بر اساس جدول ۲، همان طور که مشاهده می شود بیشتر پاسخ دهندگان مرد و دارای مدرک دکتری بوده اند و با توجه به جدول ۳ بیشتر پاسخ دهندگان دارای مرتبه علمی استادیار می باشند.

جدول ۲: اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان به تفکیک جنسیت و مدرک تحصیلی

مدرک تحصیلی						جنسیت
کل	دکتری	ارشد	کارشناسی	کاردانی	نامشخص	
۱۴	۵	۷	۱	۰	۱	زن
۲۰۶	۱۳۴	۴۴	۲۳	۱	۴	مرد
۲۱	۰	۱	۰	۰	۲۰	نامشخص
۲۴۱	۱۳۹	۵۲	۲۴	۱	۲۵	کل

جدول ۳: اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان به تفکیک گروه و مرتبه علمی

مرتبه علمی						گروه
کل	استاد	دانشیار	استادیار	مربی	نامشخص	
۵۴	۲	۱	۱	۳	۴۷	حراست
۴۱	۵	۱	۱۱	۱	۲۳	مدیران
۶۳	۶	۱۰	۳۴	۳	۱۰	معاونین دانشجویی
۷۰	۱۳	۲۵	۱۶	۲	۱۴	معاونین آموزشی
۱۳	۰	۳	۳	۳	۴	نامشخص
۲۴۱	۲۶	۴۰	۶۵	۱۲	۹۸	کل

۱. مدیران مرتبط با موضوع بومی گزینی در شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم و سازمان سنجش

سؤال اول پژوهش: ابعاد چالش‌های موجود در خصوص بومی‌گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی چگونه است؟

قبل از برازش مدل اندازه‌گیری، لازم است پیش‌فرض‌هایی شامل: ۱) (نرمال بودن توزیع متغیرها، ۲) متغیرهای مشاهده‌شده چندگانه (داشتن حداقل ۲ متغیر مشاهده‌شده برای هر متغیر نهفته)، ۳) مدلی بیش‌ازحد مشخص‌شده و ۴ فاصله‌ای بودن مقیاس اندازه‌گیری بررسی شوند (هایدوک، ۱۹۸۷). در پژوهش حاضر، نیز تمام موارد بررسی و برقراری آن‌ها مورد تأیید قرار گرفت. رعایت پیش‌فرض اول با توجه به نتایج آزمون تک‌متغیره و چند متغیره نرمال بودن، در نرم‌افزار لیزرل بررسی و با توجه به رد شدن فرضیه نرمال بودن در تعدادی از متغیره‌ها از روش برآورد مقاوم در برابر نقض نرمال بودن استفاده شد.

برازش آماری مدل اندازه‌گیری داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار LISREL۸.۷۲ (جورسکاک و سوربون، ۲۰۰۵) مورد بررسی قرار گرفت. مدل مورد بررسی شامل مدل ۴ بعدی^۱، با بار شدن ۴۰ سؤال روی ۴ عامل آموزشی (۱۰ سؤال)، اجتماعی (۱۱ سؤال)، فرهنگی-خانوادگی (۱۱ سؤال) و اقتصادی (۸ سؤال) بود. با توجه به نقض مفروضه نرمال بودن، روش بیشینه درستیابی مقاوم در برابر نقض مفروضه نرمال بودن توزیع^۲، برای برآورد مدل و از شاخص‌های ارائه‌شده در جدول ۴ برای برازش مدل استفاده شد.

در جدول ۴ نتایج تحلیل عاملی تأییدی سؤالات پرسشنامه نگرش نسبت به بومی‌گزینی در آزمون سراسری به صورت مقادیر بارهای عاملی (P. E.)^۳ و مقادیر t برای بررسی معنی‌داری بارهای عاملی ارائه شده است. بررسی مقادیر بارهای عاملی حاکی از آن است که بارهای عاملی همه سؤال‌ها به‌غیر از سؤال‌های ۱۳ و ۳۹ روی عامل مربوطه در حد رضایت بخشی است ($P. E. < 0.3$) و سؤال‌های ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۹ و ۳۳ به دلیل عدم برازش آماری از ساختار عاملی نهایی حذف شدند.

---

۱. four oblique model
۲. maximum likelihood robust procedure
۳. parameter estimation

جدول ۴: نتایج تحلیل عاملی تأییدی سؤال‌های پرسشنامه نگرش نسبت به بومی گزینی در آزمون سراسری

t. value	بارهای عاملی	سؤال	عامل	t. value	بارهای عاملی	سؤال	عامل
-	-	۲	حوزه فرهنگی - خانوادگی	۰/۸۳	۰/۸۳	۱	حوزه آموزشی
۱۴/۹۵	۰/۸۳	۲		۰/۸۱	۰/۸۱	۲	
-	-	۲		۰/۷۸	۰/۷۸	۳	
۳۶	۰/۶۳	۲		۰/۷۹	۰/۷۹	۴	
۱۵/۸۴	۰/۸۵	۲		۰/۷۱	۰/۷۱	۵	
۱۶/۷۵	۰/۸۶	۲		۰/۸۰	۰/۸۰	۶	
۱۵/۳۶	۰/۸۴	۲		۰/۷۳	۰/۷۳	۷	
-	-	۲		۰/۷۳	۰/۷۳	۸	
۴/۴۶	-۰/۳۹	۳		۰/۳۵	۰/۳۵	۹	
۱۳/۵۱	۰/۸۱	۳		۰/۸۲	۰/۸۲	۱۰	
۱۸/۱۳	۰/۹۱	۳	۰/۳۹	۰/۳۹	۱۱	حوزه اجتماعی	
-	-	-	۰/۳۱	۰/۳۱	۱۲		
-	-	۳	۰/۲۳	۰/۲۳	۱۳		
۸/۷۳	۰/۶۸	۳	۰/۶۶	۰/۶۶	۱۴		
۱۷/۲۲	۰/۸۹	۳	۰/۷۲	۰/۷۲	۱۵		
۱۶/۴۶	۰/۸۸	۳	۰/۷۷	۰/۷۷	۱۶		
۱۸/۵۰	۰/۹۰	۳	۰/۸۰	۰/۸۰	۱۷		
۱۱/۶۰	۰/۷۸	۳	۰/۷۲	۰/۷۲	۱۸		
۲/۲۶	۰/۲۱	۳	-	-	۱۹		
۱۵/۹۵	۰/۸۶	۴	۰/۷۷	۰/۷۷	۲۰		
-	-	-	۰/۷۸	۰/۷۸	۲۱		

بررسی شاخص‌های برازش مدل حاکی از آن است که مدل موردنظر برازش نسبتاً مطلوبی با داده‌ها دارد. مقادیر شاخص مجذور خی ساتورا-بنتلر^۱ (χ^2)، شاخص نسبت مجذور خی بر درجه آزادی^۲ (χ^2/df)، شاخص نیکویی برازش^۳ (GFI)، شاخص نیکویی برازش انطباقی^۴ (AGFI)، شاخص برازش مقایسه‌ای^۵ (CFI)، خطای ریشه مجذور میانگین تقریب^۶ (RMSEA) و باقی‌مانده ریشه مجذور میانگین^۷ (RMR) ارائه شده در جدول ۵، بر برازش مطلوب و مناسب مدل دلالت دارند و بر مبنای شاخص نسبت مجذور خی بر درجه آزادی^۸ برازش مدل رضایت‌بخش است (جدول ۵). همچنین شکل ۱ ضرایب عاملی ابعاد بومی گزینی از دیدگاه افراد ذی-صلاح آموزش عالی را نشان می‌دهد همان‌طور که مشاهده می‌شود، چهار عامل آموزشی، اجتماعی، فرهنگی-خانوادگی و اقتصادی تأیید شده‌اند.

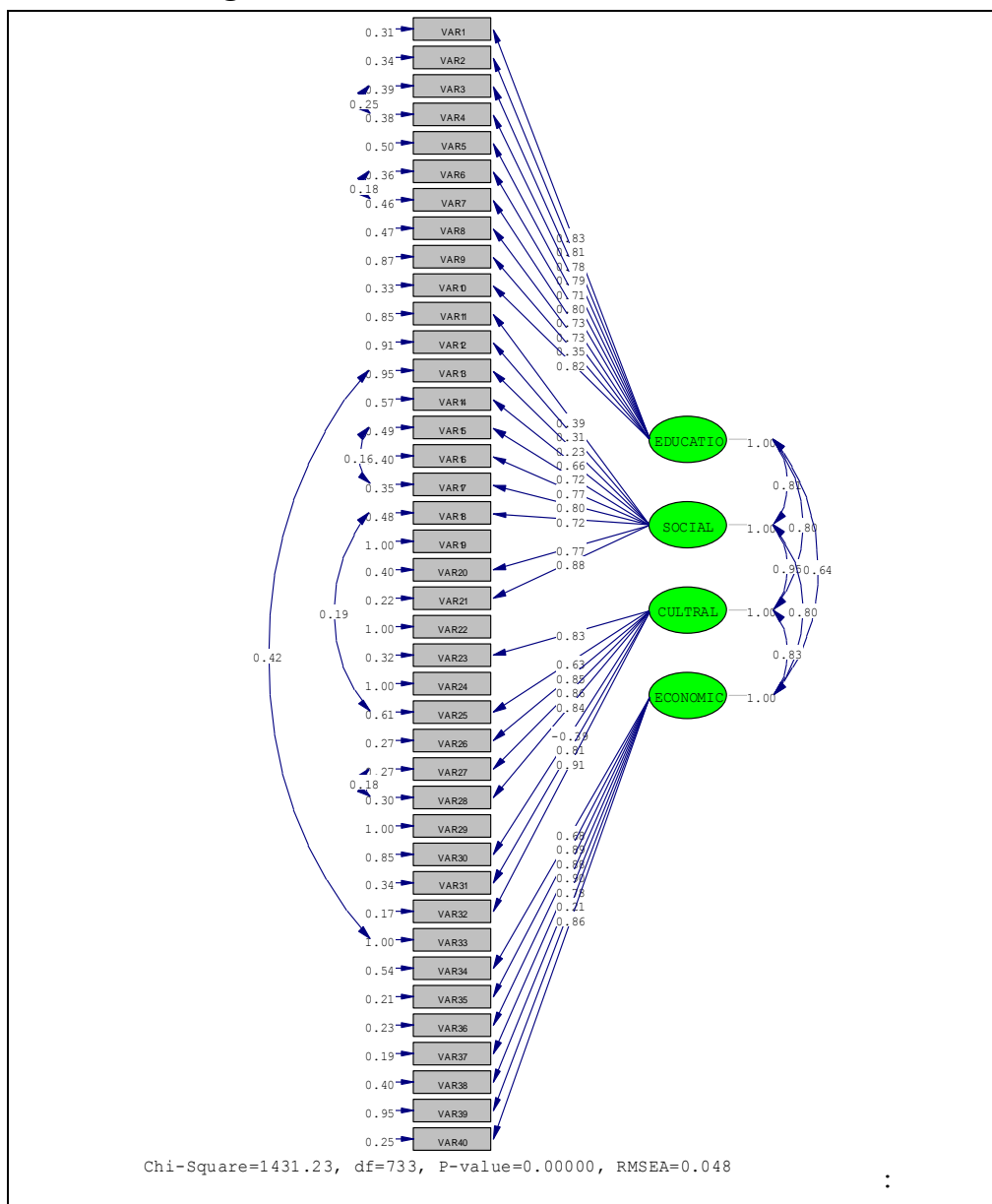
جدول ۵: شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی

SRMR	RMSEA	CFI	AGFI	GFI	χ^2/df	df	χ^2 Satorra-Bentler
۰/۰۵۱	۰/۰۴۸	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۰	۲/۳۷	۳۶۶	۸۷۰/۸۳

۱. Satorra-Bentler scaled chi-square
۲. Degree of Freedom (DF)
۳. Goodness of Fit Index (GFI)
۴. Adjusted goodness of fit index (AGFI)
۵. Comparative fit index (CFI)
۶. Root mean square error of approximation (RMSEA)
۷. Root mean square residual (RMR)

۸. سطح معناداری برای شاخص خی دو باید بیشتر از ۰/۰۵ باشد تا این مطلب که مدل مفهومی با داده‌ها برازش دارد تأیید گردد، همچنین نسبت خی دو بر درجه آزادی باید دارای مقدار بین ۱ تا ۳ باشد.

شکل ۱: مدل ظرایب عاملی ابعاد بومی گزینی از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی

:

سؤال دوم پژوهش: آیا تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی وجود دارد؟

برای بررسی تفاوت موجود بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی از آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد. نتایج در جدول ۶ ارائه شده است، همان‌طور که قابل ملاحظه است نتایج میزان موافقت افراد ذی‌صلاح آموزش عالی را با طرح بومی‌گزینی در بعد آموزشی به ترتیب از کمترین به بیشترین به صورت معاونین آموزشی ($M=23/83$)، مدیران ($M=25/12$)، معاونین دانشجویی ($M=26/13$) و حراست ($M=28/17$) نشان داد. همچنین نتایج حاکی از آن بود که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی وجود دارد ($F(224,3)=2/8, P=0/041$).

جدول ۶: تفاوت میانگین گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی در خصوص

بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی با آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه

P. V	df	F	انحراف استاندارد	میانگین	حجم نمونه	گروه	متغیر
۰/۰۴۱	۳-۲۲۴	۲/۸	۸/۹۹	۲۸/۱۷	۵۴	حراست	میانگین نمره افراد ذی-صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی-گزینی
			۸/۷۹	۲۵/۱۲	۴۱	مدیران	
			۸/۷۹	۲۶/۱۳	۶۳	معاونین دانشجویی	
			۷/۴۰	۲۳/۸۳	۷۰	معاونین آموزشی	

نتایج آزمون تعقیبی LSD مربوط به هر یک از گروه‌ها بر اساس میزان میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی در جدول ۷ آمده است. همان‌طور که قابل مشاهده است تفاوت معنی‌دار بین گروه‌های حراست و معاونین آموزشی با پایین‌تر بودن میانگین معاونین آموزشی و با سطح معنی‌داری $0/001 > 0/05$ وجود دارد. پایین‌تر بودن میانگین معاونین آموزشی، حاکی از میزان رضایت کمتر این گروه در مقایسه با سایر گروه‌ها در خصوص اجرای طرح بومی‌گزینی در بعد آموزشی است.

جدول ۷: آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه دیدگاه گروه‌ها بر اساس میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی

کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی گزینی

متغیر وابسته	گروه افراد ذی-صلاح	گروه افراد ذی-صلاح	تفاوت میانگین	سطح معنی-داری
میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد آموزشی طرح بومی گزینی	حراست	معاونین آموزشی	۴/۳۴*	۰/۰۰۱
	مدیران	حراست	-۳/۰۴	۰/۰۸
		معاونین آموزشی	۱/۲۹	۰/۴۳
	معاونین دانشجویی	حراست	-۲/۰۴	۰/۱۹
		مدیران	۱/۰۱	۰/۶
		معاونین آموزشی	۲/۳	۰/۱۲

*معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

سؤال سوم پژوهش: آیا تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی وجود دارد؟

جدول ۸ نتایج بررسی تفاوت موجود بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی را در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی نشان می‌دهد. آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه تفاوت معنی‌داری بین میانگین گروه‌های مورد بررسی از لحاظ دیدگاه افراد ذی-صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی نشان نداد ($F(217,3)=1/93, P=0/13$). همچنین میزان موافقت این گروه‌ها با طرح بومی گزینی در بعد اجتماعی به ترتیب از کمترین به بیشترین به صورت معاونین آموزشی ($M=33/85$)، معاونین دانشجویی ($M=34/56$)، مدیران ($M=35/87$) و گروه حراست ($M=36/46$) بود.

جدول ۸: تفاوت میانگین گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی در

خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی با آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه

متغیر	گروه	حجم نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	F	df	P.V
میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی	حراست	۵۲	۳۶/۴۶	۶/۷۴	۹۳	-۲۱۷	۰/۱۳
	مدیران	۴۰	۳۵/۸۷	۶/۵۹			
	معاونین دانشجویی	۶۱	۳۴/۵۶	۶/۹۳			
	معاونین آموزشی	۶۸	۳۳/۸۵	۵/۷۶			

سؤال چهارم پژوهش: آیا تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی وجود دارد؟

برای بررسی تفاوت موجود بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی از آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۹ قابل‌مشاهده است، نتایج حاکی از آن بود که بین میانگین گروه‌های موردبررسی از لحاظ دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F(217,3)=8/05$, $P=0/001$). همچنین میزان موافقت این گروه‌ها با طرح بومی‌گزینی در بعد مذکور به ترتیب از کمترین به بیشترین به این صورت است: معاونین آموزشی ($M=31/54$)، معاونین دانشجویی ($M=32/21$)، مدیران ($M=32/83$) و حراست ($M=36/85$).

جدول ۹: تفاوت میانگین گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی با آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه

متغیر	گروه	حجم نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	F	df	P.V
میانگین نمره افراد ذی-صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی	حراست	۵۲	۳۶/۸۵	۷/۳۳	۸/۰۵	۳-۲۱۷	/۰۰۱ ۰
	مدیران	۴۰	۳۲/۸۳	۶/۱۳			
	معاونین دانشجویی	۶۱	۳۲/۲۱	۶/۱۸			
	معاونین آموزشی	۶۸	۳۱/۵۴	۵/۴۲			

نتایج آزمون تعقیبی LSD مربوط به هر یک از گروه‌ها بر اساس میزان میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی در جدول ۱۰ آمده است. همان‌طور که در جدول فوق قابل‌مشاهده است تفاوت معنادار بین گروه‌های حراست و معاونین آموزشی با پایین‌تر بودن میانگین معاونین آموزشی و با سطح معنی‌داری $0/05 > 0/001$ ، حراست و معاونین دانشجویی با پایین‌تر بودن میانگین معاونین دانشجویی و با سطح معنی‌داری $0/05 > 0/001$ و حراست و مدیران با پایین‌تر بودن میانگین مدیران و با سطح معنی‌داری $0/05 > 0/002$ وجود دارد. پایین‌تر بودن میانگین گروه‌های معاونین آموزشی، معاونین

چالش های بومی گزینی در آزمون سراسری آموزش عالی ایران.../۱۷

دانشجویی و مدیران حاکی از عدم رضایت کامل این گروه‌ها نسبت به اجرای طرح بومی‌گزینی در بعد فرهنگی-خانوادگی است. از دیدگاه این سه گروه اجرای طرح بومی گزینی نمی‌تواند به تقویت بعد فرهنگی-خانوادگی دانشجویان کمک کند.

جدول ۱۰: آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه دیدگاه گروه‌ها بر اساس میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در

خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی

متغیر وابسته	گروه افراد ذی-صلاح	گروه افراد ذی-صلاح	تفاوت میانگین	سطح معنی‌داری
میانگین نمره افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد فرهنگی-خانوادگی طرح بومی‌گزینی	حراست	معاونین آموزشی	۵/۳۰*	۰/۰۰۱
	مدیران	حراست	-۴/۰۲*	۰/۰۰۲
		معاونین آموزشی	۱/۳	۰/۳
	معاونین دانشجویی	حراست	-۴/۶۳*	۰/۰۰۱
		مدیران	-۰/۶۱	۰/۶۳
		معاونین آموزشی	۰/۶۷	۰/۵۴

*معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

سؤال پنجم پژوهش: آیا تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی‌گزینی وجود دارد؟

جدول ۱۱ نتایج بررسی تفاوت موجود بین دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور را در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی‌گزینی در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه نشان می‌دهد. نتایج حاکی از آن بود که بین میانگین گروه حراست ($M=27/54$)، مدیران ($M=25/85$)، معاونین دانشجویی ($M=26/60$) و معاونین آموزشی ($M=26/62$) تفاوت معنی‌داری از لحاظ دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی‌گزینی وجود ندارد ($F(220,3)=0/6, P=0/61$). همان‌طور که قابل‌مشاهده است میزان موافقت این گروه‌ها با طرح بومی‌گزینی در بعد مذکور به ترتیب از کمترین به بیشترین به این صورت است: مدیران، معاونین دانشجویی، معاونین آموزشی و حراست.

جدول ۱۱: تفاوت میانگین گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی در خصوص

بعد اقتصادی طرح بومی گزینی با آزمون تحلیل واریانس یکراهه

متغیر	گروه	حجم نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	F	df	P.V
میانگین نمره افراد ذیصلاح آموزش عالی کشور در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی گزینی	حراست	۵۲	۲۷/۵۴	۶/۱۹	۰/۶	-۲۲۰ ۳	۰/۶۱
	مدیران	۴۰	۲۵/۸۵	۶/۳۷			
	معاونین دانشجویی	۶۳	۲۶/۶۰	۵/۹۵			
	معاونین آموزشی	۶۹	۲۶/۶۲	۵/۹۰			

سؤال ششم پژوهش: محاسن شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذیصلاح آموزش عالی چیست؟

محاسن شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذیصلاح آموزش عالی (۸۵ پاسخ‌دهنده به این سؤال باز) در چهار مقوله و به همراه فراوانی و درصد فراوانی آن‌ها در جدول ۱۲ ارائه شده است.

جدول ۱۲: فراوانی و درصد فراوانی محاسن شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی-

صلاح آموزش عالی

ردیف	مقوله	فراوانی	درصد فراوانی
۱	کاهش مشکلات اقتصادی خانواده‌ها، دانشگاه‌ها و دولت	۳۸	۴۴/۷۱
۲	حضور دانشجویان در کنار خانواده و کم شدن مشکلات اجتماعی و فرهنگی (به‌ویژه برای دختران)	۳۶	۴۲/۳۵
۳	افزایش شانس قبولی داوطلبان مناطق محروم	۸	۹/۴۱
۴	افزایش احتمال باقی ماندن و خدمت در منطقه محروم بعد از فارغ‌التحصیلی	۳	۳/۵۳
	کل	۸۵	۱۰۰

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در خصوص محاسن بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذیصلاح، کاهش مشکلات اقتصادی خانواده‌ها، دانشگاه‌ها و دولت بیشترین درصد فراوانی (۴۴/۷۱) را دارا بوده است.

سؤال هفتم پژوهش: معایب شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی چیست؟

معایب شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح آموزش عالی (۱۲۸ پاسخ دهنده به این سؤال باز) در هفت مقوله و به همراه فراوانی و درصد فراوانی آنها در جدول ۱۳ ارائه گردیده است.

جدول ۱۳: فراوانی و درصد فراوانی معایب شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی-

صلاح آموزش عالی

ردیف	مقوله	فراوانی	درصد فراوانی
۱	عدم تحقق عدالت آموزشی (عدم دسترسی به امکانات آموزشی برتر)	۵۰	۳۹/۰۶
۲	جلوگیری از حضور در اجتماع و رشد اجتماعی و تبادل فرهنگی	۳۲	۲۵
۳	ناهمگن شدن رده‌ها و دانشگاه‌ها به سبب کنار هم قرار گرفتن دانشجویان با سطح علمی ناهمگن	۱۶	۱۲/۵
۴	افت کیفیت آموزش عالی و رتبه علمی کشور	۱۳	۱۰/۱۶
۵	خداشه به امنیت ملی کشور	۱۰	۷/۸۱
۶	عدم اعمال بومی گزینی بر اساس طبقه‌بندی رشته‌ها به صورت مجزا	۳	۲/۳۴
۷	عدم تخصیص ظرفیت متناسب با تعداد شرکت‌کنندگان هر منطقه	۴	۳/۱۳
	کل	۱۲۸	۱۰۰

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در خصوص معایب بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی صلاح، عدم تحقق عدالت آموزشی (عدم دسترسی به امکانات آموزشی برتر) بیشترین درصد فراوانی (۳۹/۰۶) را دارا بوده است.

سؤال هشتم پژوهش: از دیدگاه افراد ذیصلاح آموزش عالی سایر ملاک‌هایی که باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ گردد چیست؟

سایر ملاک‌هایی که از دیدگاه افراد ذیصلاح آموزش عالی (۳۹ پاسخ‌دهنده به این سؤال باز) باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ گردد در سه مقوله و به همراه فراوانی و درصد فراوانی آن‌ها در جدول ۱۴ ارائه گردیده است.

جدول ۱۴: فراوانی و درصد فراوانی سایر ملاک‌هایی که از دیدگاه افراد ذیصلاح آموزش عالی باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ گردد

ردیف	مقوله	فراوانی	درصد فراوانی
۱	سنجش صحیح توانایی علمی-پژوهشی و سوابق تحصیلی داوطلبان	۲۰	۵۱/۲۸
۲	پذیرش صرفاً بر اساس نمره علمی	۱۷	۴۳/۵۹
۳	کاهش ضریب بومی در رشته‌های پرطرفدار و حذف سهمیه‌ها	۲	۵/۱۳
	کل	۳۹	۱۰۰

همان‌طور که ملاحظه می‌شود از دیدگاه افراد ذیصلاح در خصوص سایر ملاک‌هایی که باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ شود، سنجش صحیح توانایی علمی-پژوهشی و سوابق تحصیلی داوطلبان بیشترین درصد فراوانی (۵۱/۲۸) را دارا بوده است.

سؤال نهم پژوهش: پیشنهادهای افراد ذیصلاح آموزش عالی در خصوص بهبود شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری چیست؟

پیشنهاد‌های افراد ذیصلاح آموزش عالی (۳۷ پاسخ‌دهنده به این سؤال باز) در خصوص بهبود شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری در سیزده مقوله و به همراه فراوانی و درصد فراوانی آن‌ها در جدول ۱۵ ارائه گردیده است.

جدول ۱۵: فراوانی و درصد فراوانی پیشنهادهای افراد ذی صلاح آموزش عالی در خصوص بهبود شیوه فعلی بومی

گزینی در آزمون سراسری

ردیف	مقوله	فراوانی	درصد فراوانی
۱	توجه به امکانات اقتصادی و آموزشی شهرستانها و دانشگاهها	۱۰	۲۷/۰۳
۲	اختصاص ظرفیت جداگانه به مناطق محروم	۴	۱۰/۸۱
۳	کاهش ظرفیت بومی و افزایش درصد آزاد	۴	۱۰/۸۱
۴	بالا بردن سطح علمی دانشگاهها و ایجاد دانشگاههایی برای افراد نخبه در کل کشور	۴	۱۰/۸۱
۵	حذف بومی گزینی و سهمیه مناطق	۳	۸/۱۱
۶	انتخاب محل تحصیل توسط دانشجو	۳	۸/۱۱
۷	طبقه بندی مناطق محروم و بهره مندی از سهمیه های مختلف	۲	۵/۴۱
۸	بازگشت به روند بومی گزینی قبل از سال ۷۰	۲	۵/۴۱
۹	کشوری شدن پذیرش دانشجو	۱	۲/۷
۱۰	تغییر بومی گزینی از حالت منطقه ای به استانی	۱	۲/۷
۱۱	متغیر بودن سهمیه های تخصیص یافته در هر سال	۱	۲/۷
۱۲	پذیرش بر اساس رتبه کشوری	۱	۲/۷
۱۳	ایجاد تعهد خدمت در محل سکونت بعد از پایان تحصیلات	۱	۲/۷
	کل	۳۷	۱۰۰

همان طور که ملاحظه می شود در خصوص پیشنهادهایی که افراد ذی صلاح در خصوص بومی گزینی در آزمون سراسری بیان نموده اند، توجه به امکانات اقتصادی و آموزشی شهرستانها و دانشگاهها بیشترین درصد فراوانی (۲۷/۰۳) را دارا بوده است.

بحث و نتیجه گیری

همان طور که بیان شد در خصوص اجرای طرح بومی گزینی، کاهش مشکلات اقامتی و معیشتی دانشجویان، کاهش مهاجرت های درون کشوری، تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز مناطق مختلف کشور، جذب نخبه ها داخل استان محل سکونت و ... به عنوان اهداف آن مورد توجه قرار گرفت لیکن با گذشت زمان و تغییر و تحولات عمده در افزایش ظرفیت های پذیرش دانشجو، تعداد شرکت کنندگان، خیل عظیم فارغ التحصیلان و

تغییرات در امکانات دانشگاهی، وضعیت اقتصادی، اجتماعی جامعه برخی از اهداف فوق در زمان حاضر تغییر یافته است و اجرای بومی گزینی را در وضعیت جاری با چالش‌هایی مواجه نمود. این تحقیق ابعاد مختلف این چالش‌ها را از دیدگاه جامعه‌ای از دست‌اندرکاران آموزش عالی مورد بررسی قرار داده است. بر اساس نتیجه سؤال اول این تحقیق، از دیدگاه افراد فوق ابعاد چالش‌های موجود در خصوص بومی گزینی شامل چهار بعد آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. نتایج سؤال دوم پژوهش نشان داد که در بعد آموزشی، معاونین آموزشی دانشگاه‌ها کمترین میزان رضایت را با اجرای بومی گزینی دارند و اختلاف معنی‌داری بین نظر آنان با معاونین دانشجویی و مدیران آموزش عالی مشاهده نمی‌شود. مهم‌ترین عوامل چالش‌های موجود بومی گزینی در بعد آموزشی از دیدگاه پاسخ‌دهندگان کاهش سطح علمی پذیرفته‌شدگان، ایجاد محدودیت جذب دانشجویان توانمند، کاهش دسترسی دانشجویان نخبه به دانشگاه‌های برتر و اساتید برجسته و ناهمگونی و تفاوت سطح علمی دانشجویان بیان شده است؛ بنابراین نتایج، اجرای طرح بومی گزینی نه تنها نمی‌تواند به تقویت بعد آموزشی دانشجویان در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کمک کند، بلکه تهدیدی برای این بعد محسوب می‌شود.

این یافته تحقیق با نتایج برخی از تحقیقات دیگر در زمینه بومی گزینی همسو است. به نقل از بذرافشان مقدم (۱۳۹۰) و فکوهی (۱۳۸۹) منتقدان این طرح معتقدند که هدف آموزش عالی کشور رشد و شکوفایی - استعداد‌های جوانان و کسب مهارت‌های لازم توسط آنان می‌باشد و عدالت آموزشی یعنی قرار گرفتن جوانان در محیط‌های آموزشی متناسب با استعداد‌های آنان و اجرای بومی گزینی نابرابری آموزشی را به دنبال خواهد داشت. همچنین مهرعلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود بیان داشتند که اهداف طرح بومی گزینی یعنی توسعه کمی و متوازن آموزش و به تبع آن رشد همگون کشور مورد انتقاد قرار گرفته است.

سؤال سوم پژوهش، دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور را در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی در چهار گروه حراست، مدیران، معاونین دانشجویی و معاونین آموزشی بررسی نموده است. یافته‌های مربوط به این سؤال نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه این افراد در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی وجود ندارد. بررسی سؤالات حیطه اجتماعی به‌طور مجزا (به تفکیک سؤالات و گروه‌ها) نشان داد که از دیدگاه گروه‌های مورد بررسی، اجرای طرح بومی گزینی نمی‌تواند به تقویت ابعاد اجتماعی دانشجویان و دانشگاه کمک کند. از دیدگاه این گروه‌ها، اجرای این طرح در استمرار وابستگی دانشجویان به خانواده تأثیرگذار است و اختلافات قومی را تشدید می‌کند و همچنین این افراد معتقدند که تحصیل دانشجویان در مناطق بومی‌شان مانع از این می‌شود که دانشجویان با حضور در شهرهای دیگر تجربه‌های جدیدی کسب کنند. از دیدگاه این گروه‌ها بومی گزینی می‌تواند زمینه کنترل اجتماعی دانشجویان را فراهم سازد و در استقرار فارغ‌التحصیلان در نقاط محروم تأثیرگذار باشد و مشکلاتی از قبیل مهاجرت به شهرهای بزرگ را نیز مرتفع سازد. همچنین از دیدگاه

این گروه‌ها، تحصیل دانشجویان در شهر بومی خود لزوماً تضمین‌کننده حضور آن‌ها بعد از فارغ‌التحصیلی در همان‌جا و تأمین نیازهای آن منطقه نیست؛ اما نکته قابل‌تأمل این است که در کشوری که متشکل از اقوام گوناگون است پویایی و تکامل آن تاندازه‌ای می‌تواند تحت تأثیر تعامل این اقوام با یکدیگر باشد و این مسئله می‌تواند در برقراری امنیت ملی نیز تأثیرگذار باشد، لذا اجرای طرح بومی گزینی می‌تواند تا حدودی مانع از این تعاملات شود.

این یافته تحقیق با نتایج پژوهش اشرف‌نظری (۱۳۹۰) همخوانی دارد، اشرف‌نظری در پژوهش خود بیان می‌کند که دانشگاه از جمله ساختارهای رسمی بازشناخته شده است که در ایجاد هنجارهای رسمی و غیررسمی به‌طور ژرف و گسترده‌ای نقش‌آفرینی می‌کند. این نقش‌آفرینی در دانشگاه با به هم درآمیختن شبکه‌ها و هنجارهای رسمی و غیررسمی به ایجاد هم‌کنشی بیشتر در میان افراد و اجتماعات و در نتیجه به افزایش سرمایه اجتماعی می‌انجامد.

همچنین این یافته تحقیق با نتایج تحقیقات بذرافشان مقدم (۱۳۹۰) و مهرعلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در خصوص بعد اجتماعی طرح بومی گزینی نیز همسو است. بر اساس نتایج بذرافشان مقدم (۱۳۹۰) اجرای طرح بومی گزینی نمی‌تواند به تقویت ابعاد فرهنگی - اجتماعی دانشجویان و دانشگاه کمک کند، همچنین با توجه به نتایج حاصل از پژوهش مهرعلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) طرح بومی گزینی به چهار مقوله اصلی سرمایه اجتماعی (عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی) بی‌توجه است.

دیدگاه افراد جامعه این تحقیق در خصوص بعد فرهنگی - خانوادگی طرح بومی گزینی در سؤال چهارم پژوهش موردبررسی قرار گرفته است. بیشتر پاسخ‌دهندگان با اجرای طرح بومی گزینی در حیطه فرهنگی - خانوادگی کاملاً مخالف و مخالف بوده‌اند. یافته‌های مربوط به این سؤال نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه این افراد در خصوص بعد فرهنگی - خانوادگی طرح بومی گزینی وجود دارد. بیشترین مخالفت در خصوص تأثیر اجرای طرح بومی گزینی در تقویت بعد فرهنگی - خانوادگی، مربوط به گروه معاونین آموزشی و بعدازآن معاونین دانشجویی می‌باشد. از دیدگاه این گروه‌ها، اجرای طرح بومی گزینی لزوماً نمی‌تواند به حفظ ارزش‌های سنتی و مذهبی در بین دانشجویان کمک نماید و جوانان را در برابر تهاجم فرهنگی و احساس بی‌هویتی مصون سازد. اگرچه از دیدگاه آنان اجرای این طرح می‌تواند روحیه قوم‌گرایی و منطقه‌گرایی را افزایش دهد و در تقویت فرهنگ مناطقی که بومی گزینی در آن‌ها اعمال می‌گردد تأثیرگذار باشد و تا حدودی برخی مشکلات مربوط به دانشجویان دختر را کاهش دهد، اما به همان میزان هم می‌تواند مانع از آشنایی و اختلاط فرهنگ‌ها با یکدیگر شود. این یافته تحقیق با برخی دیدگاه‌های مخالفان طرح بومی گزینی (فکوهی، ۱۳۸۹ و کریمی، ۱۳۹۰) همسو می‌باشد. از دیگر نتایج همسو با تحقیق حاضر می‌توان به نتایج بذرافشان مقدم (۱۳۹۰) اشاره نمود. بر اساس نتایج پژوهش او از دیدگاه معاونان دانشجویی و فرهنگی، مدیران کل فرهنگی و دانشجویی و

کارشناسان آموزشی، دانشجویی - رفاهی و فرهنگی دانشگاه‌ها، اجرای طرح بومی‌گزینی نمی‌تواند به تقویت ابعاد فرهنگی - اجتماعی دانشجویان و دانشگاه کمک کند؛ بنابراین از آنجا که دانشگاه می‌تواند بهترین محلی باشد که زمینه آشنایی و اختلاط فرهنگ‌ها را فراهم ساخته و هویت و فرهنگ ملی را تقویت نماید، اجرای این طرح می‌تواند تا حدودی مانع از تعامل دانشجویان با یکدیگر و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف گردد.

سؤال پنجم پژوهش، دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور را در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی‌گزینی در جامعه آماری تحقیق بررسی نموده است. یافته‌های مربوط به این سؤال نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه این افراد در خصوص بعد اقتصادی طرح بومی‌گزینی وجود ندارد.

نتایج این سؤال تحقیق نشان داد که بیشتر پاسخ‌دهندگان در بعد اقتصادی، با اجرای بومی‌گزینی کاملاً موافق و موافق بوده‌اند. این یافته گویای آن است که گروه‌های موردبررسی به‌طورکلی با برطرف شدن بسیاری از مشکلات اقتصادی با اجرای طرح بومی‌گزینی موافق هستند. از دیدگاه این گروه‌ها با اجرای این طرح، یکی از اهداف این طرح یعنی کاهش مشکلات اقتصادی دانشجویان، ناشی از مشکلات اقامتی و معیشتی آنان و همچنین کاهش مهاجرت‌های بین‌شهری، تحقق می‌یابد؛ بنابراین می‌توان اظهار داشت که هزینه‌های کاهش یافته را می‌توان در تقویت و بهبود سایر ابعاد آموزش بکار برد و از این طریق توأم با افزایش سطح کمی پذیرش در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، سطح کیفی آموزش را نیز ارتقا بخشید.

همسو با این یافته می‌توان به پژوهش بذرافشان و همکاران (۱۳۹۰) اشاره نمود. نتایج حاصل از بررسی آن‌ها نشان داد که از دیدگاه معاونان دانشجویی و فرهنگی، مدیران کل فرهنگی و دانشجویی و کارشناسان آموزشی، دانشجویی - رفاهی و فرهنگی دانشگاه‌های موردبررسی، اجرای طرح بومی‌گزینی می‌تواند؛ باعث کاهش مشکلات معیشتی و اقتصادی دانشجو، خانواده دانشجویان و دانشگاه شود.

دیدگاه افراد جامعه آماری در خصوص محاسن شیوه فعلی بومی‌گزینی در آزمون سراسری در سؤال ششم تحقیق موردبررسی قرار گرفت. از دیدگاه گروه‌های چهارگانه جامعه کاهش مشکلات اقتصادی خانواده‌ها، دانشگاه‌ها و دولت از مهم‌ترین محاسن طرح بومی‌گزینی بیان شده است؛ اما در خصوص این یافته می‌توان اظهار داشت، درست است که در برخی از موارد مانند رفت‌وآمد دانشجویان هزینه‌ها کاهش می‌یابد، اما در مواردی مانند پذیرش قطبی یا ناحیه‌ای داوطلب لزوماً در شهر محل سکونت خود پذیرفته‌نشده و لذا مجدداً نیازمند خوابگاه بوده و باید هزینه‌های ناشی از تردد را نیز متحمل شود و بعضاً ممکن است داوطلب به مرکز استانی دیگر نزدیک‌تر باشد و از این منظر نیز اجرای بومی‌گزینی کاهش هزینه‌ها را به دنبال نخواهد داشت. از دگر سو عدالت آموزشی ایجاب می‌کند که داوطلبان با توجه به نظر خود و خانواده و در نظر گرفتن شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی‌شان و با توجه به نمره اکتسابی در آزمون، شهر موردنظر خود را برای ادامه

تحصیل انتخاب نماید و این آزادی عمل در انتخاب شهر محل تحصیل و بهره‌مندی از آموزش عالی بدون توجه به وضعیت علمی داوطلب باید از سوی مسئولین مربوطه برای داوطلبان فراهم گردد.

عدم تحقق عدالت آموزشی (عدم دسترسی به امکانات آموزشی برتر) از مهم‌ترین معایب طرح بومی گزینی از دیدگاه گروه‌های موردبررسی در سؤال هفتم تحقیق بیان شده است. این مسئله از آن‌جهت حائز اهمیت است که امکان فراهم آوردن عدالت آموزشی امری ضروری و حق تمامی داوطلبان هست و تحقق عدالت آموزشی یکی از اهداف عالی طرح بومی گزینی بوده است؛ اما همان‌طور که روشن است تمامی دانشگاه‌های کشور از سطح علمی و امکانات آموزشی یکسانی برخوردار نمی‌باشند و این مسئله در اجرای این طرح نادیده گرفته شده است، لذا از این منظر، اجرای این طرح با اهداف عالی آموزش در تضاد است.

سؤال هشتم پژوهش، دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور را در خصوص سایر ملاک‌هایی که باید در شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری لحاظ شود را موردبررسی قرار داد. از دیدگاه این گروه‌ها سنجش صحیح توانایی علمی-پژوهشی و سوابق تحصیلی داوطلبان، پذیرش صرفاً بر اساس نمره علمی و کاهش ضریب بومی در رشته‌های پرطرفدار از مهم‌ترین ملاک‌هایی بود که باید در شیوه فعلی بومی گزینی مدنظر قرار داده شود.

سؤال نهم پژوهش، دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی کشور را در خصوص پیشنهادهایی جهت بهبود شیوه فعلی بومی گزینی در آزمون سراسری موردبررسی قرار داد. در میان پیشنهادهای ارائه‌شده از سوی این افراد، توجه به امکانات اقتصادی و آموزشی شهرستان‌ها و دانشگاه‌ها و اختصاص ظرفیت جداگانه به مناطق محروم و کاهش ظرفیت بومی و افزایش ظرفیت آزاد مهم‌ترین مواردی است که باید موردتوجه قرار گیرد. علاوه بر موارد فوق میزان درصد عدم موافقت گروه‌ها با ابعاد بومی گزینی (ابعاد آموزشی، اجتماعی، فرهنگی- خانوادگی و اقتصادی) در این تحقیق موردبررسی قرار گرفت که نتایج در جدول ۱۶ مشاهده می‌شود.

جدول ۱۶: میزان درصد عدم موافقت گروه‌ها (کاملاً مخالف و مخالف) با ابعاد بومی گزینی

گروه	بعد آموزشی	بعد اجتماعی	بعد فرهنگی-خانوادگی	بعد اقتصادی
حراست	۳۸/۹	۲۴/۱	۲۴/۱	۱۸/۶
مدیران	۵۳/۷	۳۴/۲	۴۸/۸	۴۱/۵
معاونین دانشجویی	۵۰/۸	۳۸/۱	۴۱/۲	۲۸/۶
معاونین آموزشی	۶۱/۵	۳۵/۸	۴۲/۹	۳۰
کل	۵۳/۵	۳۴	۳۹/۴	۲۹/۹

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود در هر یک از ابعاد آموزشی، اجتماعی، فرهنگی-خانوادگی و اقتصادی گروهی که بیشترین درصد مخالفت را در آن بعد دارد، مشخص گردیده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در دو بعد آموزشی و اجتماعی به ترتیب دو گروه معاونین آموزشی و معاونین دانشجویی بیشترین درصد مخالف را دارا می‌باشند. این مسئله از آن‌جهت حائز اهمیت است که با توجه به دسترسی مستقیم و آگاهی معاونین آموزشی و معاونین دانشجویی به اطلاعات تحصیلی و آموزشی دانشجویان، این گروه‌ها بیش از هر گروه دیگری از آثار و تبعات بومی‌گزینی در ابعاد مذکور آگاه هستند و به‌روشنی مطلع‌اند که اجرای این طرح چگونه می‌تواند به زیرساخت‌های کیفی در بعد آموزشی و اجتماعی کشور لطمه وارد سازد. دیدگاه این گروه می‌تواند از سوی مسئولین مربوطه بیشتر موردبررسی قرار گرفته و از نظرات و تجربیات آن‌ها در راستای بهبود وضعیت فعلی بومی‌گزینی در دو بعد آموزشی و اجتماعی استفاده شود. همچنین در دو بعد فرهنگی-خانوادگی و اقتصادی بیشترین درصد مخالفت متعلق به گروه مدیران می‌باشد که در خصوص ابعاد فوق نیز می‌توان از نظرات و تجربیات این دو گروه بهره جست. همان‌طور که ملاحظه می‌شود گروه حراست در تمامی ابعاد کمترین میزان مخالفت را دارا بوده است. قابل‌ذکر است که بیشترین درصد مخالفت از سوی گروه‌ها در خصوص بعد آموزشی طرح بومی‌گزینی مطرح گردیده است و این نشان می‌دهد که درصد قابل‌توجهی از پاسخ‌دهندگان از تبعات آموزشی اجرای طرح بومی‌گزینی در آزمون سراسری آگاهند و لذا با اجرای طرح مذکور مخالف‌اند.

بهبود شیوه‌های سنجش و پذیرش داوطلبان در آزمون سراسری و فراهم آوردن شرایط مناسب تحصیل متناسب با وضعیت علمی داوطلبان همواره باید به‌عنوان یک اصل توسط مسئولین آموزش عالی و قانون‌گذاران این حوزه موردتوجه قرار گیرد. طرح بومی‌گزینی نیز نمی‌تواند از این اصل مستثنا باشد. بر اساس این تحقیق و نظر ذی‌صلاحان آموزش عالی طرح مذکور نه‌تنها نتوانسته در ابعاد مختلف آموزشی، اجتماعی، فرهنگی-خانوادگی و اقتصادی به اهداف اولیه دست یابد بلکه با تغییراتی که همه‌ساله در ظرفیت و تعداد شرکت‌کنندگان به وجود آمده، طی سالیان اجرا از اهداف اولیه خود فاصله گرفته است.

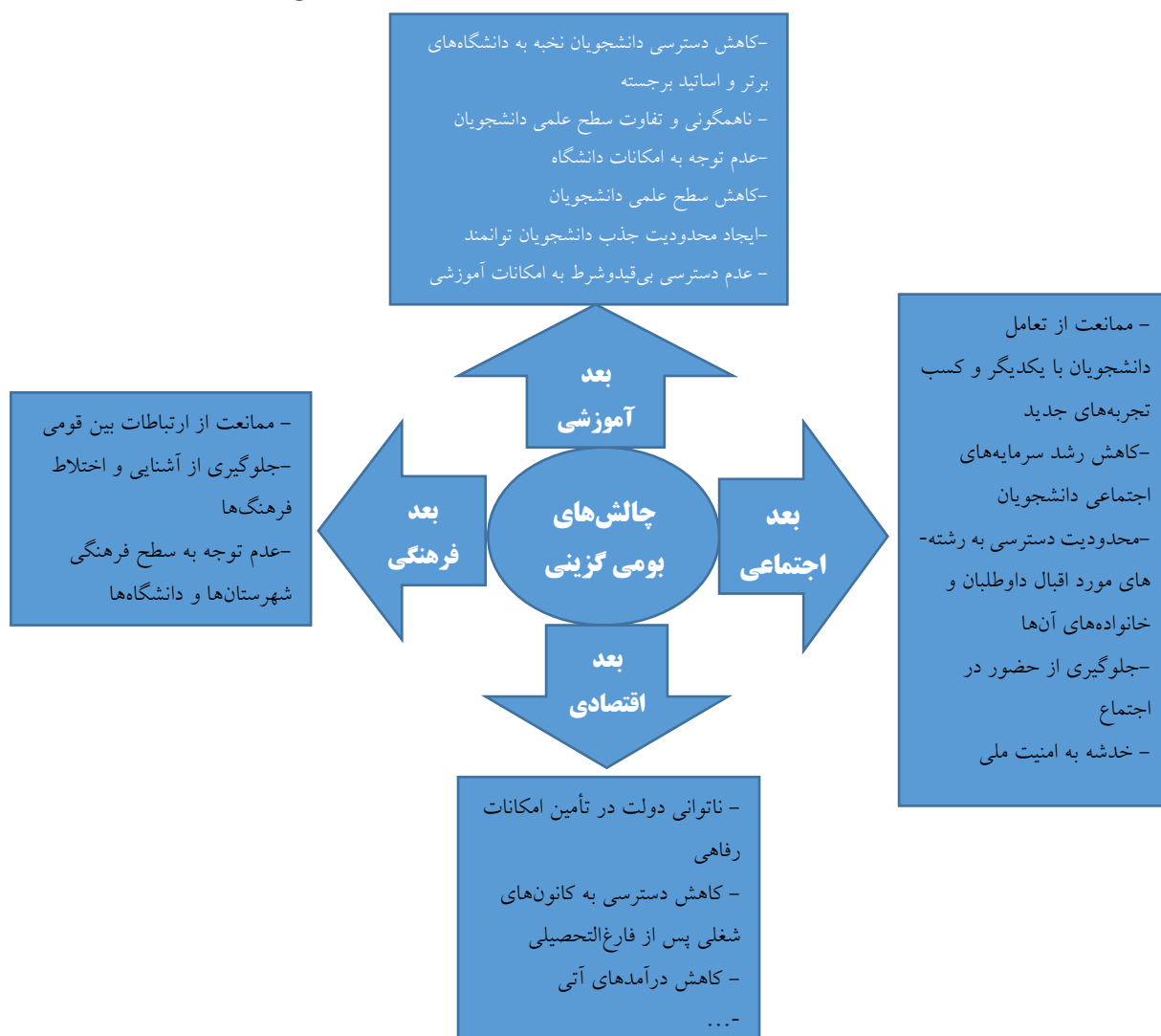
نتایج این تحقیق نشان می‌دهد هرچند هنوز برخی نقاط قوت در این طرح وجود دارد لیکن نقاط منفی قابل‌توجهی در آن در ابعاد مختلف اشاره‌شده وجود داشته و لذا این قانون به‌منظور ارتقاء دانش و فرهنگ کشور، کاهش مشکلات آموزشی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مترتب بر آن نیاز به بازنگری جدی دارد تا بتواند در آینده از آثار منفی آن کاسته و در جهت رشد علمی کشور مؤثر واقع شود. به‌طورکلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد:

- اجرای طرح بومی گزینی مانع از برقراری عدالت آموزشی شده و با توجه به عدم یکسانی سطح کیفی آموزشی و امکانات آموزشی-رفاهی دانشگاهها، نابرابری آموزشی را به دنبال خواهد داشت و از سوی دیگر می تواند نشان دهنده ناتوانی دولت در تأمین امکانات رفاهی و خوابگاهی باشد.
- اجرای بومی گزینی مانع از ارتباطات بین قومی، آشنایی و اختلاط فرهنگهای مختلف با یکدیگر، تعامل دانشجویان و کسب تجربه های جدید برای آنها می شود و موجب کندی رشد سرمایه اجتماعی دانشجویان خواهد شد.
- در خصوص کاهش مشکلات اقتصادی-معیشتی می توان اظهار نمود هرچند که اجرای بومی گزینی تا حدودی هزینه های دولت و دانشگاهها را در تأمین خوابگاه کاهش می دهد، اما مسئله قابل توجه این است که آیا این کاهش هزینه ها در جهت افزایش و بهبود سطح کیفی آموزش در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و تأمین نیروی انسانی کارآمد در مناطق بومی و کم برخوردار می شود یا نه. عدم بهبود کیفیت آموزش توأم با اجرای بومی گزینی موجب تضعیف سرمایه انسانی و اجتماعی شده و مانع از دسترسی بدون قید و شرط (بدون توجه به وضعیت علمی) داوطلبان به آموزش عالی می شود و این مسئله با اهداف عالی آموزش در تضاد است.
- اجرای طرح بومی گزینی و افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو بدون توجه به امکانات سخت افزاری و نرم-افزاری دانشگاههای مختلف موجب پایین آمدن سطح کیفی آموزش و عدم رعایت عدالت آموزشی می گردد. لذا با توجه به افزایش عرضه آموزش عالی در سنوات اخیر و کاهش تقاضای ورود به آموزش عالی در کشور ما، اجرای طرح بومی گزینی مشکل کاهش سطح علمی را در بر خواهد داشت. در صورتی که در زمان تصویب طرح بومی وضعیت عرضه و تقاضای اجتماعی کاملاً متفاوت از سنوات اخیر بوده است و دسترسی به آموزش عالی در سنوات اخیر به شدت تسهیل و افزایش یافته است، با گزینش بومی در برخی رشته ها و دانشگاهها امتیازات خاصی برای داوطلبان بومی آن رشته و دانشگاه در نظر گرفته می شود و با توجه به طولانی بودن مدت زمان تأثیر بومی گزینی در ساختار آموزشی کشور، این مسئله مشکل ساز خواهد بود.
- هرچند بومی گزینی تا حدودی در کاهش مشکلات اقتصادی خانواده ها، دانشگاهها و دولت، مهاجرت درون کشوری و تجمع فارغ التحصیلان در شهرهای بزرگ و پایتخت تأثیرگذار است و اجرای این طرح تا حدودی در اعمال کنترل اجتماعی بر دانشجویان از ناحیه خانواده و محیطی که آنها را می شناسد، تأثیرگذار است و حضور دانشجویان در کنار خانواده (به ویژه برای دختران) کم شدن مشکلات اجتماعی و فرهنگی را در بر خواهد داشت، لیکن به تنهایی نمی تواند دلیلی بر محدودیت دسترسی به رشته محل های

مورد اقبال داوطلبان و خانواده آن‌ها باشد و کاهش دسترسی آنان پس از فارغ‌التحصیلی به کانون‌های شغلی، کاهش درآمدهای آتی و ... را به همراه خواهد داشت.

➤ ابعاد مختلف چالش‌های بومی گزینی به ترتیب شامل ابعاد آموزشی، ابعاد فرهنگی-خانوادگی، ابعاد اجتماعی و ابعاد اقتصادی است که مدل عوامل و چالش‌های فوق بر اساس این تحقیق در شکل ۲ مشاهده می‌شود.

شکل ۲: مدل ابعاد و چالش‌های بومی گزینی در آزمون سراسری از دیدگاه افراد ذی‌صلاح آموزش عالی

با عنایت به مطالب مذکور و یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود بومی گزینی از وضعیت فعلی استانی، ناحیه‌ای و قطبی خارج شده و در قالب یک نوع گزینش بومی انجام شود به طوری که بخش عمده‌ای از ظرفیت‌ها به صورت آزاد به تمامی داوطلبان اختصاص یافته تا امکان رقابت عادلانه برای تمامی آن‌ها فراهم شده و دسترسی و امکان دسترسی به آموزش عالی را برای داوطلبان با وضعیت علمی مناسب فراهم نماید و به منظور کمک به ارتقاء مناطق محروم ظرفیت‌های خاص برای مناطق فوق منظور شود.

منابع^۱

- اشرف نظری، علی، باقری، محمد (۱۳۹۰). آموزش عالی و همبستگی ملی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۸۴)، فصلنامه مطالعات ملی، سال دوازدهم، ویژه‌نامه شماره یک، صص: ۱-۲۸.
- آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهش و فناوری، (۱۳۹۰) متن مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ابلاغ ۱ مصوبه ۶۸۴.
- باقری خواه زهرا؛ عارفی، محبوبه و جمالی، احسان (۱۳۹۰). «وضعیت پذیرش دانشجو در آموزش عالی ایران از دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، اعضای هیئت علمی سازمان سنجش و مسئولین ذی‌ربط آموزش عالی»، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، سال دوم، شماره ۶.
- بذرافشان مقدم، مجتبی (۱۳۹۰). بررسی دیدگاه مدیران، کارشناسان و دانشجویان نسبت به طرح بومی گزینی پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور.
- خدایی، ابراهیم (۱۳۷۸). اثر طرح بومی بر شانس قبولی استان‌های کشور طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷. مدیریت طرح و بررسی و آمار، حوزه معاونت پژوهشی. گزارش فنی سازمان سنجش آموزش کشور.
- سرمد، ز. بازرگان، ع؛ و حجازی، ا. (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
- طرح پیشنهادی سنجش و پذیرش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (ویرایش ۸۷/۱۲/۱۱) - دفتر طرح و آمار - سازمان سنجش آموزش کشور.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۵). نقش زبان و هویت‌های قومی و محلی در توسعه نظام آموزش عالی. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات.

^۱ با توجه به وضعیت گزینش بومی در ایران و بررسی شیوه‌های گزینش در سایر کشورها، منبع علمی مشابه با نحوه گزینش بومی در نشریات معتبر خارجی یافت نشد.

— کریمی، علی (۱۳۹۰). تأملی درباره نسبت آموزش عالی و همبستگی اجتماعی، فصلنامه مطالعات ملی - سال دوازدهم، ویژه‌نامه شماره ۱، صص: ۷۷-۱۰۴.

— مهرعلی‌زاده، یدالله؛ رجبی معماری، اسماعیل و الهام‌پور، حسین. (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی سیاست بومی‌گزینی کنکور (تحلیل محتوی سایت‌های اینترنتی و رسانه‌های عمومی کشور). فصلنامه آموزش عالی، پاییز ۱۳۹۱؛ (۴): ۱۵۸-۱۱۹.

— وضعیت پذیرش بومی در آزمون سراسری سال ۱۳۹۱. حوزه معاونت فنی و آماری، دفتر طرح و آمار، ۱۳۹۲.

— وضعیت پذیرش بومی در آزمون سراسری سال ۱۳۹۲. حوزه معاونت فنی و آماری، دفتر طرح و آمار، ۱۳۹۳.